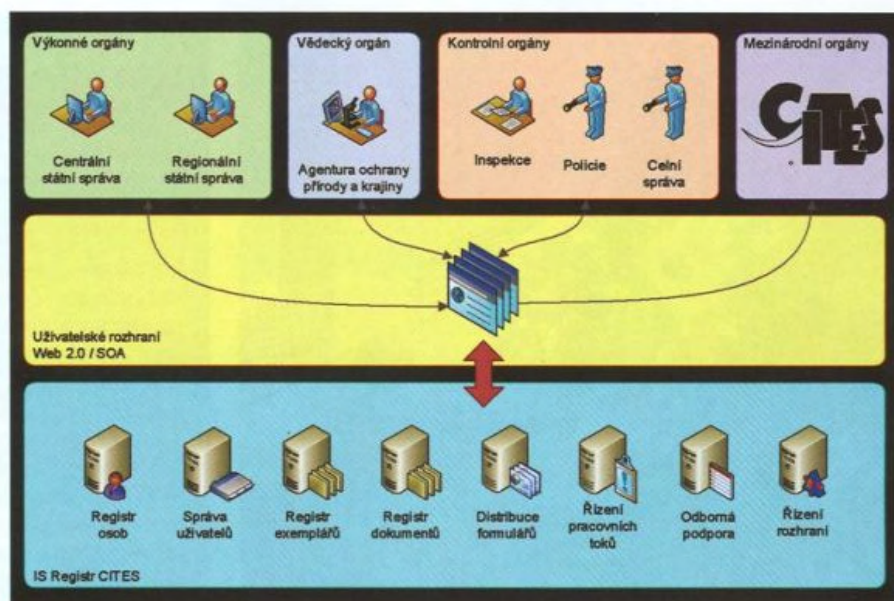

Veřejná správa v České republice již několik let využívá komplexní informační systém Registr CITES vytvořený na základě principů eGovernmentu.

TEXT RNDr. Ondřej Klouček Ph.D.,
odbor mezinárodní ochrany
biodiverzity, Ministerstvo životního
prostředí
Ing. Radim Jäger, SYSNET s. r. o.

OCHRANA PŘÍRODY

Informační systém Registr CITES: eGovernment v mezinárodní ochraně životního prostředí

Systém slouží jako podpůrný nástroj k regulaci a kontrole mezinárodního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin podle mezinárodní úmluvy CITES, zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy a odpovídajícího práva Evropského společenství. Registr CITES je rozsáhlá webová aplikace, která poskytuje řadu služeb a výrazně usnadňuje výkon státní správy v problematice CITES všem kompetentním orgánům. Jednou z hlavních příčin ubývání druhů na naší planetě je podle statistických údajů využívání divoké přírody pro účely mezinárodního obchodu. Proto byla za účelem ochrany ohrožených druhů živočichů a rostlin před hrozbou vyhubení v přírodě z důvodu nadměrného využívání pro komerční účely v roce 1973 ve Washingtonu (USA) podepsána Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (Convention on International Trade in Endangered Species of Fauna and Flora – CITES). V současné době úmluva sdružuje celkem 175 států světa, Česká republika je jejím členem od roku 1993 (od roku 1992 jako bývalá ČSFR). Úmluva reguluje zejména obchod s exempláři ohrožených druhů získaných z volné přírody (celkem více než 5 000 druhů živočichů a 28 000 taxonů rostlin). Kontroluje však i obchod s živočichy odchovanými v zajetí nebo člověkem vypěstovanými rostlinami druhů, které jsou v přírodě ohroženy. Problematika nakládání s ohro-

ženými druhy podle úmluvy CITES je v České republice právně ošetřena zákonem č. 100/2004 Sb., zákon o obchodování s ohroženými druhy a nařízením Rady (ES) č. 338/97 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Základním mechanismem regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy je zavedený systém povolení (permitů) k dovozu a vývozu exemplářů CITES při obchodu s tzv. třetími zeměmi (státy mimo EU). Permity jsou vydávány výkonnými orgány členských zemí a kontrolovány celními orgány všech zemí CITES, které obchod uskutečňují. Povolení může být vydáno jen tehdy, potvrdí-li vědecký orgán, že odběrem rostliny nebo živočicha nedošlo k ohrožení druhu vyhubením (princip udržitelného využívání přírodních zdrojů) a je tedy v pořádku z hlediska ochrany přírody.

Obchod s ohroženými druhy v rámci Evropské unie (tzv. intrakomunitární obchod) je regulován především u druhů přímo ohrožených vyhubením a povolen může být pouze na základě potvrzení o výjimce ze zákazu komerčních činností podle nařízení Rady (ES) č. 338/97.

Kromě toho je na národní úrovni uplatňována u některých ohrožených druhů povinnost registrace exemplářů za účelem jejich monitoringu na území České republiky.

Systém vydávání dokladů CITES je z hlediska mezinárodní ochrany druhů velmi

důležitý, avšak znamená rovněž významnou byrokratickou zátěž pro úředníky kompetentních orgánů veřejné správy. S cílem výrazně ulehčit výkon státní správy v agendě CITES, poskytnout metodickou a odbornou podporu a zároveň umožnit rychlou (online) kontrolu legálního původu exemplářů CITES v České republice, byl v roce 2004 spuštěn IS Registr CITES, který byl a je průběžně rozvíjen, takže od roku 2007 poskytuje online služby všem zúčastněným orgánům CITES.

Komu systém slouží?

Registr CITES je neveřejnou aplikací a přístup do ní mají pouze kompetentní osoby výkonných, vědeckých a kontrolních orgánů CITES veřejné správy. Výkonnými orgány CITES zodpovědnými za vydávání dokladů CITES je Ministerstvo životního prostředí (vydává povolení k dovozu a vývozu a několik typů potvrzení), krajské úřady a správy CHKO a NP (vydávají potvrzení o výjimce ze zákazu komerčních činností a registrační listy). Výkonné orgány jsou odborně podporovány vědeckým orgánem CITES, kterým je Agentura ochrany přírody a krajiny. Kontrolními orgány CITES zajišťujícími kontrolu naplňování úmluvy CITES v České republice je Česká inspekce životního prostředí, která spolupracuje s celní správou a policií. Přístupová práva do systému řídí Ministerstvo životního prostředí, které je rovněž správcem informačního systému.

Charakteristika systému

Informační systém Registr CITES je moderní systém založený na architektuře orientované na služby (SOA). Systém zaručuje interoperabilitu s vnějším prostředím na bázi otevřených standardů. Architektura umožňuje snadnou integraci řady komponent systému, jak je patrné z obrázku. Komponenty poskytují služby nejen uživatelům, ale také sobě navzájem a rovněž externím informačním systémům, které splňují standardy architektury orientované na služby.

Externí uživatelé nepotřebují pro využití

Pro distribuci dokladů CITES by bylo možné uvažovat i o využití datových schránek.

služeb systému žádné speciální nástroje, neboť jim postačuje běžný webový prohlížeč. Osoby, které vydávají doklady CITES (registrační listy, potvrzení a permity) potřebují ještě zdarma distribuovaný Adobe Acrobat Reader.

Uživatelské rozhraní je jednoduché a přehledné. Správce systému trvale sleduje připomínky uživatelů a dbá na co nejvyšší uživatelský komfort.

Registr CITES poskytuje svým uživatelům řadu služeb přímo podporujících výkon státní správy v ochraně ohrožených druhů:

- vydávání povolení pro dovoz, vývoz a zpětný vývoz chráněných exemplářů,
- vydávání několika typů osvědčení (například potvrzení o původu, potvrzení o přemístění),
- vydávání výjimek ze zákazu komerčních činností,
- registrace chráněných exemplářů (registrační listy), včetně možnosti vkládání identifikačních fotografií,
- sestavování výroční zprávy CITES zasílané Sekretariátu CITES a Evropské komisi (povinný reporting Úmluvy CITES),
- evidenci žadatelů o doklady CITES a držitelů registrovaných exemplářů,
- vedení agendy exemplářů zabavených kontrolními orgány,
- registraci záchranných center pro zabavené exempláře,
- vydávání stanovisek vědeckého orgánu výjimkám ze zákazu komerčních činností,
- jednotnou distribuci slovníku taxonů,
- jednotnou distribuci formulářů CITES stanovenou předpisy ES a zákonem,
- metodické vedení kompetentních orgánů formou aktualizovaných metodických pokynů k vydávání dokladů CITES.

Jeden z hlavních přínosů Registru lze spatřovat právě v jednoduchém a uživatelsky komfortním prostředí pro vedení agend CITES. Úředníci při práci s doklady využívají celou řadu doplňkových služeb, které výrazně snižují míru vynaloženého úsilí oproti vedení agend v listinné podobě:

Řízené slovníky: Umožňují v řadě položek vyplňovaných dokladů vybírat formou „našeptávače“ z centrálně přednastavených seznamů.

Jednoznačná identifikace všech dotčených objektů: Veškeré objekty (především se jedná o majitele a držitele exemplářů, záchranná centra, vydané oficiální dokumenty atd.), které vstupují do agend CITES nebo z nich vystupují, musí být předem zaregistrovány. V případě sledování procesů CITES je tak vyloučena identifikační nejistota (obvyklá pro správní agendy). Zde mají všechny objekty nezaměnitelný jednoznačný identifikátor nezávislý na lidském faktoru.

Hypertextové propojení: Veškeré relevantní informace jsou v uživatelském rozhraní hypertextově propojeny. Uživatel tak má možnost přímého přístupu k souvisejícím informacím, čímž výrazně stoupá vypovídací hodnota uložených informací.

Automatické číslování: Systém umožňuje automaticky přidělovat oficiálním dokumentům identifikační čísla. Formát čísel je dán závaznou metodikou, vydanou ministerstvem, a lze jej měnit podle potřeb praxe i legislativy.

Dědění informačního obsahu: Uživatel má možnost při zápisu nových dokumentů zdědit stejné údaje z jiného (vzorového) dokumentu. Odpadá tak nutnost opakovaného zadávání stejných údajů.

Klonování dokumentů: Při vyplňování více dokumentů s opakuje se hodnotami má uživatel možnost klonovat vzorový dokument. Vytvoří se tak sada dokumentů lišících se pouze jednoznačným identifikátorem a číslem.

Avizování událostí: Vybrané události jsou e-mailem avizovány osobám, které mají za povinnost na ně reagovat.

Výhodou informačního systému je, že elektronické záznamy o vydaných dokladech CITES lze podle potřeby aktualizovat (možnost přidávání dodatečných záznamů, rušení dokladů atd.) tak, aby vždy odpovídaly originálům dokladů v listinné podobě.

Díky centralizované architektuře systému umožňuje dále Registr CITES inspekčním orgánům a orgánům policie a celní správy v případě potřeby okamžitě ověřit legálnost původu exempláře v celostátním měřítku. To dříve nebylo možné, protože registrace chráněných exemplářů probíhala na každém výkonném orgánu izolovaně a bez vzájemné koordinace. Stejně tak nebylo možno ověřit údaje o exemplářích v případě jejich přesunů mezi kraji. Dnes lze nesrovnalosti snadno odhalit, takže sledování obchodu s chráněnými druhy se stalo daleko efektivnějším.

V Registru lze přehledně prohlížet, třídit a vyhledávat záznamy o exemplářích chráněných druhů podle různých klíčových slov (například číslo dokladu, číslo kroužku, jméno druhu, jméno vlastníka) či jejich kombinací. Databáze informací dostupných v Registru CITES v současnosti čítá zhruba 180 000 záznamů (data dostupná od roku 2004) a zahrnuje informace o vydaných dokladech CITES, evidovaných žadatelích o doklady a především o chráněných druzích.

Výhled do budoucnosti a další rozvoj

Centralizovaný informační systém Registr CITES je typickým představitelem aplikace z oblasti eGovernmentu, a to zatím v rozsahu modelu G2G (Government-to-Government) s plánovaným rozšířením na model G2C (Government-to-Citizen) a G2B (Government-to-Business).

Aby se z Registru CITES stal systém pokrývající všechny segmenty eGovernmentu, plánuje se jej rozšířit o aktivní rozhraní pro občany, kterým by mělo být umožněno elektronicky přímo podávat žádosti o dokumenty CITES. Při té příležitosti lze uvažovat o možnosti registrace držitelů a vlastníků chráněných exemplářů pro tyto účely prostřednictvím rozhraní CzechPOINT.

Bylo by možné uvažovat i o využití datových schránek pro distribuci dokladů CITES, ale zatím není možno vydávat tyto doklady elektronicky, protože tomu brání ustanovení mezinárodních právních norem nebo postupy uvedené v české legislativě.

Evropská komise ve spolupráci se Sekretariátem CITES v Ženevě v současnosti zvažuje možnost vytvoření obdobného informačního systému na úrovni EU. Aplikace Registr CITES je významným příspěvkem k napojení České republiky do tohoto předpokládaného systému. V rámci projektu na výměnu dat o vydaných povoleních CITES k dovozu a vývozu bude umožněno ostatním členským státům Evropské unie získat přístup k informacím o povoleních vydaných Českou republikou. Zároveň bude možno tímto informačním kanálem získávat informace o povoleních vydaných jinými členskými státy.

Mezinárodní orgány CITES rovněž uvažují o elektronickém vydávání dovozních a vývozních povolení (electronic permitting), což by usnadnilo přechod do plně elektronického režimu i v České republice.

Kromě toho se počítá s vytvořením statistického modulu nad Registrem CITES, který umožní veřejné správě a vedení ministerstva a resortních organizací získávat souhrnné informace o výkonu státní správy v agendě ochrany ohrožených druhů na území ČR. Ministerstvo tak bude moci na základě těchto údajů vyhodnocovat efektivitu ochrany ohrožených druhů a účinnost relevantních politik.